

УДК 657.92:334.7.021

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

Шитя Я.В.

Научный руководитель: к.е.н., доцент Гончаренко О.О.

*УО «Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи
Національний банк України (м. Київ)»*

Аннотация. В статье рассмотрены особенности осуществления учета в кредитных союзах, а также состав, порядок представления и методика формирования разных форм их отчетности. В результате исследования выявлены проблемы, связанные с учетом деятельности и противоречия относительно порядка отображения доходов и внесены обоснованные рекомендации по усовершенствованию методики учета деятельности кредитных союзов и согласованию принципов формирования отчетности.

Annotation. In the articles the considered features of realization of account are in credit unions, and also composition, order of presentation and method of forming of different forms of their accounting. As a result of research problems, linked taking into account activity and contradiction in relation to the order of reflection of profits and the grounded recommendations are borne on the improvement of method of account of activity of credit unions and concordance of principles of forming of accounting, are exposed.

Постановка проблеми. Кредитний рух України за 15 років свого існування пройшов певний еволюційний шлях і тепер з упевненістю можна сказати, що відроджені кредитні спілки відбулися як вагоме суспільне і ринкове явище. Їх сумарні активи становлять більше 2 мільярда гривень, а загальна кількість членів перевищує 1 мільйон осіб. Більше 700 кредитних спілок присутні у всіх регіонах України, утворивши потужну розгалужену мережу надання фінансових послуг тим верствам населення, які, як правило, не цікавлять як потенційні клієнти орієнтований на максимальну рентабельність банківський сектор. Однак попри все зазначене вище, сьогодні як ніколи залишається актуальним питання: чи таким уже безспірним та прогнозованим бачиться майбутнє кредитних спілок на фінансовому ринку України? Все це буде залежати, в першу чергу, від правильного управління діяльністю кредитної спілки, і, звісно, від стабільності і лояльності нормативно-правового поля. В той же час, ефективність управлінських рішень на пряму залежить від достовірності, повноти та своєчасності інформації, яка може бути забезпечена правильною організацією бухгалтерського обліку та чіткою методикою формування звітності. Саме тому, актуальним на сьогодні для діяльності кредитних спілок є не тільки ефективна організація бухгалтерського обліку, але й виявлення недоліків методик формування звітності з метою дотримання принципів її формування та задоволення потреб якомога широкого кола користувачів.

Кожне підприємство, яке здійснює господарську діяльність згідно до законодавства повинне вести бухгалтерський облік своєї діяльності. Основним нормативним документом, що визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 16.07.1999 р. Розділом другим ст. 2 зазначеного Закону визначено, що «бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством» [1].

Кредитні спілки використовують для обліку фінансово-господарських операцій План рахунків бухгалтерського обліку та господарських операцій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291 (зі змінами та доповненнями). Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України у Розпорядженні № 171 від 18.12.2003 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою» для ведення бухгалтерського обліку кредитним спілком рекомендує використовувати спеціальні рахунки та відкривати до них субрахунки [7,8]. Кредитна спілка зобов'язана вести аналітичний облік за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення та погашення.

Розкриємо суть, призначення та особливості деяких рахунків.

Рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами» використовується для обліку кредитів та має такі субрахунки:

373 «Розрахунки за нарахованими доходами»:

373/1 «Розрахунки за нарахованими процентами за кредитами, наданими членам кредитної спілки»;

373/2 «Розрахунки за нарахованими процентами за кредитами, наданими іншим кредитним спілкам»;

373/3 «Розрахунки за нарахованими процентами за вкладками на депозитних рахунках в банках»;

373/4 «Розрахунки за нарахованими процентами за вкладками на депозитних рахунках в об'єднаній кредитній спілці»;

373/5 «Розрахунки за нарахованими доходами за внесками в капітал об'єднаної кредитної спілки»;

373/6 «Розрахунки за нарахованими доходами за внесками в капітал кооперативного банку»;

376 «Розрахунки за кредитами членам кредитної спілки»

376/1X «Кредити з терміном погашення до 3-х місяців»;

376/2X «Кредити з терміном погашення від 3 до 12 місяців»;

376/3X «Кредити з терміном погашення більше 12 місяців»

377 «Розрахунки з іншими дебіторами»

378 «Розрахунки за безнадійними кредитами»

Рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» має субрахунок:

381 «Резерв забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів».

Облік розрахунків за кредитами здійснюється відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 № 237. Цим Положенням дебіторська заборгованість ділиться на поточну (з терміном погашення до 12 місяців) та довгострокову (з терміном погашення більше 12 місяців). Для обліку кредитів Держфінпослуг рекомендує застосовувати суб-

рахунок 376 «Розрахунки за кредитами членам кредитних спілок» в розрізі субрахунків 2-го порядку, як зазначено вище. Але, так як, третій клас рахунків це є оборотні активи, то якщо відображається заборгованість, то тільки та, що з терміном погашення до 12 місяців. Інструкцією по застосуванню Плану рахунків та П(С)БО 10 передбачено, що довгострокова дебіторська заборгованість має статус необоротних активів і відображається на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість». Тому необхідно субрахунок 376/3Х «Кредити з терміном погашення більше 12 місяців» відобразити в складі необоротних активів на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість».

На субрахунку 378 «Розрахунки за безнадійними кредитами» кредитна спілка відображає розрахунки за кредитами, які були визнані безнадійними. Формування та використання резерву забезпечення втрат від неповернених кредитів відповідно до нормативів, встановлених Держфінпослуг, здійснюється на субрахунку 381 «Резерв забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів». За рахунок цього резерву здійснюється списання тільки основної суми кредиту за простроченими, неповерненими та безнадійними кредитами.

Одразу ж виникає питання якщо існують рахунки, які передбачають розрахунки за кредитами та нарахованими процентами, то в разі неповернення такого кредиту виходить, що і нараховані проценти також будуть неповернені. Методологічною рекомендацією Держфінпослуг зазначив, що рахунок 381 відображає резерв тільки на суму неповерненого кредиту, а нараховані проценти ніде не відображаються. Тому доцільно буде ввести субрахунок 382 з назвою «Резерв забезпечення покриття втрат від неповернених нарахованих процентів на кредит» до рахунку 38 Плану рахунків бухгалтерського обліку.

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про кредитні спілки»: «Кредитна спілка зобов'язана вести... статистичну звітність та подавати її в установлених порядку та обсязі органам статистики». Крім цього «...кредитна спілка подає Уповноваженому органу фінансову звітність та інші звітні дані в обсягах, формах та у строки, встановлені Уповноваженим органом, а також надає на запити Уповноваженого органу необхідні пояснення щодо звітних даних» [2].

Таким чином, звітність, яку складає кредитна спілка, включає:

- 1) річну фінансову звітність за формами, установленими Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку;
- 2) звітні дані за формами, установленими Уповноваженим органом (Держфінпослуг);
- 3) податкову звітність за формами, установленими Центральним податковим органом.
- 4) статистичну звітність в установленому порядку органам статистики. Щодо складання статистичної звітності, то немає ніяких особливостей щодо її складання, тому що для всіх підприємств вона є однаковою, отже, окремо на ній зупинятися не будемо.

Порядок подання фінансової звітності для кредитної спілки затверджено постановою Кабінету Міністрів від 28.02.2000 № 419, дія якого поширюється на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством [1].

Ст. 11 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та П(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зазначають, що обов'язкова фінансова звітність кредитної спілки складається з:

- Балансу (форма №1);
- Звіту про фінансові результати (форма №2);
- Звіту про рух грошових коштів (форма №3);
- Звіту про власний капітал (форма №4);
- Примітки до фінансових звітів (форма №5) [1].

Іншим видом звітності, яку обов'язково складає кредитна спілка є звітні дані. Кредитна спілка подає звітні дані до Держфінпослуг згідно з Порядком Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження порядку складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України» № 177 від 25.12.2003 із змінами затвердженими Розпорядженням № 984 від 15.06.2004 за такими формами:

- загальну інформацію про кредитну спілку;
- звітні дані про фінансову діяльність;
- звітні дані про склад активів і пасивів;
- звітні дані про доходи і витрати;
- розрахунок необхідної суми резерву покриття витрат від неповернених кредитів;
- звітні дані про кредитну діяльність
- звітні дані щодо залучення коштів від юридичних осіб (з 1 січня 2007 року) [6].

Звітні дані до Держфінпослуг подаються відповідно до вищевказаного Порядку № 177 за квартал не пізніше 25-го числа місяця, що настає за звітним кварталом, звітні дані за рік – не пізніше 20 лютого року, наступного за звітним роком.

Особливої уваги необхідно приділити формі звітних даних № 4 «Звітні дані про доходи і витрати». Ця форма звітних даних складається з трьох розділів:

1. Визначення доходу.
2. Визначення витрат.
3. Визначення результату.

Виходячи з методики його заповнення, Держфінпослуг пропонує застосовувати касовий метод при визначенні доходу, принципом нарахування визначати витрати, а фінансовий результат – порівнюючи доходи з витратами, що фактично означає суть методу нарахування і відповідності доходу і витрат. Таким чином, методика запропонована Держфінпослуг не має послідовності та логіки, адже неможли-

во поєднувати різні методи визначення доходів і витрат, тобто доходи відобразити, які ми отримали в касу (касовий метод), а витрати – тільки ті, що нараховані (метод нарахування), а потім їх порівнювати і визначити фінансовий результат.

Виходячи з вище наведеного, нерозподілений доход кредитної спілки, що підлягає розподілу за рішенням загальних зборів, повинен визначатися за даними саме бухгалтерського обліку і з дотриманням принципу нарахування і відповідності доходів і витрат. Адже, при застосуванні визначення нерозподіленого доходу касовим методом на кінець звітного періоду з'являється залишок по рахунку 441 «Нерозподілений прибуток», що свідчить про наявність прибутку установи, і, в той же час суперечить ознаці неприбутковості. В свою чергу, Держфінпослуг своїм листом-роз'ясненням № 10940/10-8 від 30.10.06 зазначив, що нерозподілений доход та непокріті збитки визначаються за даними бухгалтерського обліку. Тому проблема заключається в тому, що Уповноважений орган розробив методику заповнення звітних даних всупереч законодавству, яке чітко встановило правила та способи ведення бухгалтерського обліку.

Центральний податковий орган встановлює порядок обліку і подання податкової звітності про Використання коштів неприбуткових організацій. Наказом «Про затвердження форми Звіту про використання коштів неприбуткових організацій і установ та порядку її заповнення» № 233 від 11.07.1997р. затверджена форма Звіту про використання коштів неприбуткових організацій і установ та порядок її заповнення [5].

Висновки та пропозиції. На сьогодні вже існують певні правові засади для проведення кооперативної діяльності, але на практиці є певні моменти, які потребують подальшого уточнення і удосконалення саме у законодавстві.

Кожна господарська діяльність повинна знаходити своє відображення у бухгалтерському обліку. Так як, кредитні спілки мають особливості своєї діяльності, то і бухгалтерський облік має свої особливості. Зокрема це план рахунків, форми податкової звітності та звітних даних. Нормативно-методологічні інструкції, які були розроблені податковими органами, Державною комісією з регулювання ринків послуг, враховуючи новизну діяльності кредитних спілок та не достатньої її апробації на практиці, містять положення, які суперечать законодавству про бухгалтерський облік.

Для розв'язання поставлених завдань були внесені рекомендації щодо шляхів узгодження принципів формування різних форм звітності кредитних спілок, а саме:

- у розділі першому звітних даних форми №4 «Звітні дані про доходи і витрати» визначення доходу здійснювати методом нарахування;
- у податковому звіті про використання коштів неприбутковими установами і організаціями в рядку 3.2.2 «Доходи кредитних спілок від здійснення операцій з активами(в т.ч. пасивні доходи)» відобразити нараховані проценти, тобто при визначенні пасивних доходів застосовувати метод нарахування;
- додати до Плану рахунків бухгалтерського обліку субрахунок 382 «Резерв забезпечення покриття витрат від неповернених нарахованих процентів на кредит»;
- субрахунок 376/3X «Кредити з терміном погашення більше 12 місяців» відобразити в складі оборотних активів на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість» Плану рахунків бухгалтерського обліку.

СПИСОК ЦИТИРОВАННИХ ИСТОЧНИКОВ

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 16.07.1999 р. зі змінами та доповненнями // www.rada.gov.ua.
2. Закон України „Про кредитні спілки” від 20.12.2001 р. № 2908-III// www.rada.gov.ua
3. Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.97р. №283 // www.rada.gov.ua.
4. Закон України „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.2001 р. № 2664-III// www.rada.gov.ua
5. Наказ «Про Порядок складання податкового звіту про використання коштів неприбутковими установами та організаціями», затверджений наказом ДПАУ від 11.07.97 р № 233 (у редакції від 03.04.03 р № 153) // www.rada.gov.ua;
6. Порядок Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження порядку складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України» № 177 від 25.12.2003 із змінами затвердженими Розпорядженням № 984 від 15.06.2004 // www.rada.gov.ua.
7. План рахунків бухгалтерського обліку та господарських операцій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291 (зі змінами та доповненнями) // www.rada.gov.ua.
8. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг в Україні «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою» № 171 від 18.12.2003 р // www.rada.gov.ua.
9. Гончаренко В.В. Кредитні спілки в Україні: основні засади діяльності. Київ, 2005р.

УДК 657.3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Щетиніна А.Г.

Научный руководитель: к.е.н., доцент Шубіна С.В.

УО «Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України»

Анотація: В статті розглянуто напрямки вдосконалення звітності підприємства про фінансові результати у системі облік-аналіз-аудит-прогнозування-управління; виявлено головні недоліки. Запропо-